

A. Case study

A1. Twee speerpunten

Bij de keuze voor een case study heeft de faculteit niet gekozen voor een specifiek *onderzoeksthema* dat het Groningse rechtswetenschappelijk onderzoek definieert, maar voor een *ontwikkeling* die de afgelopen paar jaar is ingezet en waarvan het de bedoeling is dat deze de komende jaren juist verbanden legt tussen verschillende onderzoeksthema's.

De faculteit heeft **twee vernieuwende onderzoekslijnen ontwikkeld** waarvoor in 2019 gelden zijn verworven uit het nationale [Sectorplan Rechtsgeleerdheid](#) (hierna te noemen: Sectorplan). Deze zogeheten speerpunten borduren voort op de gevestigde naam die de faculteit heeft binnen de betreffende expertisevelden, maar bieden tevens een belangrijke vernieuwing en verbreding van het juridisch onderzoek in de gehele faculteit. Dit geldt zowel wat betreft het versterken van empirisch onderzoek als van een multidisciplinair perspectief op recht en regulering. Beide onderdelen zijn van belang voor het vergroten van de maatschappelijke relevantie.

Bij de ontwikkeling van de uit de beide speerpunten voortkomende onderzoeksgroepen heeft de faculteit vooral ingezet op de aanwas van jonge onderzoekers, vanuit het idee dat vernieuwing daar het beste te realiseren is. Voor beide onderzoeksgroepen geldt dat ze worden geleid door een hoogleraar en verder bestaan uit vier U(H)D's met extra onderzoekstijd (70% in plaats van de reguliere 35%) en drie promovendi. Zowel de U(H)D's als de promovendi zijn afkomstig uit verschillende vakgroepen over de gehele breedte van de faculteit.

De activiteiten van beide onderzoeksgroepen zijn gebundeld in **expertisecentra**. Deze expertisecentra werken nauw samen met andere Nederlandse rechtenfaculteiten en vormen uitgebreide nationale en internationale netwerken van onderzoekers uit diverse disciplines en met diverse achtergronden.

Vanuit de speerpunten is het gezamenlijke [Groningen Law & Governance Lab](#) opgericht, dat bestaande onderzoeksprojecten voor en met maatschappelijke partners met elkaar verbindt en onderzoekers in staat stelt met nieuwe methoden te experimenteren en van elkaar te leren.

De speerpunten kennen een eigen verantwoordingsmechanisme, waarin zowel inhoudelijk als financieel periodiek verslag wordt gedaan aan een door NWO ingestelde commissie. Om die reden vallen zij formeel buiten de reguliere onderzoeksvisitatie. Juist daarom en vanwege de relatie met het reguliere onderzoek vormen zij de ideale case study.

De speerpunten worden hieronder uiteengezet.

A2. Herijking van publieke belangen in private verhoudingen

De GCLG staat bekend om het rechtsgebiedoverstijgende, internationaal en multidisciplinair gerichte onderzoek dat binnen het onderzoeksprogramma [PIPR](#) (*Public Interests and Private Relationships*) verricht wordt. Dit programma bestaat sinds 2012 en werd bij de laatste onderzoeksvisitatie als 'zeer goed' beoordeeld.

Met deze sterke basis als uitgangspunt heeft de faculteit in totaal ruim 1,5 miljoen euro verkregen uit de sectorplangelden om een vernieuwende onderzoekslijn te starten: Herijking van publieke belangen in private verhoudingen (***Rethinking public interests in private relationships***, hierna te noemen: **REPP**). Het speerpunt beoogt een wezenlijke vernieuwing van ons juridisch onderzoek op het terrein van **publieke belangen in private verhoudingen**.

Veelgehoorde kritiek op juridisch onderzoek is het passieve, reactieve karakter ervan; het is veeleer volgend dan leidend bij maatschappelijke ontwikkelingen. Door de verbondenheid met en

gebondenheid aan wet- en regelgeving en jurisprudentie is de rol van rechtswetenschappelijk onderzoek bij het ontwikkelen van nieuwe concepten tot op heden beperkt.

Met het speerpunt REPP stimuleert de faculteit nieuw conceptueel onderzoek met als doel innovatieve reguleringsmodellen, instituties en instrumenten te ontwikkelen, waarmee de samenleving beter in staat is **grote maatschappelijke uitdagingen** tegemoet te treden. Het onderzoek is **rechtsgebiedsoverstijgend en/of interdisciplinair** van aard en richt zich niet alleen op privaatrecht, publiekrecht, strafrecht en ander nationaal en internationaal recht, maar ook op vormen van zelfregulering en andere niet-juridische regelingen.

Het expertisecentrum [Rethinking Public Interests in Private Relationships](#) staat onder leiding van [prof. Aurelia Colombi Ciacchi](#).

Onderzoekers hanteren een **law and governance-benadering**, waarbij ook buiten de grenzen van het recht naar een oplossing voor een maatschappelijk probleem wordt gezocht. Naast de vanuit het Sectorplan gefinancierde U(H)D en PhD-posities, zijn er nog ruim 20 onderzoekers aan het expertisecentrum verbonden. De man-vrouw verhouding binnen de [onderzoeksgroep](#) is als volgt: 14 van de 30 onderzoekers zijn vrouw, van de acht door het Sectorplan gefinancierde onderzoekers zijn dit er zes.

Samen met de Erasmus School of Law wordt het nationale platform [The Public Private Challenge](#) opgericht en is een nieuw internationaal netwerk opgezet met meer dan 60, zowel senior als junior, deskundigen uit 24 landen.

Resultaten 2019-2021

Van oudsher richtte het facultaire juridisch onderzoek zich voornamelijk op de *black letter law*. Tegenwoordig richt het onderzoek zich steeds meer op **de regulering van bepaalde maatschappelijke problemen**, waarbij het recht en andere (niet-juridische) bestuursvormen op elkaar inwerken in de voortdurende zoektocht naar **betere regelgeving en bestuur**. Private actoren en verhoudingen realiseren steeds meer publieke belangen en het onderliggende balanceren van publieke en private belangen bij het reguleren van maatschappelijk urgente problemen wordt veel belangrijker dan de letter van de wet, zelfs voor (de van oudsher traditionele) rechtsgeleerden. Het speerpunt REPP bevordert dan ook een veel nauwere band tussen juridisch onderzoek en de samenleving dan de traditionele rechtswetenschap. Een goed voorbeeld vormt het ERC-onderzoek EVICT van [prof. Michel Vols](#).

Legal Protection against Eviction

Het onderzoek *Legal Protection against Eviction* (hierna te noemen: [EVICT](#)) gaat over huisuitzetting, het onvrijwillig verlies van iemands woning. Dit heeft een verwoestend effect op het welzijn van mensen en heeft ernstige gevolgen voor de samenleving als geheel. Tijdens en na de financiële crisis van 2007-2011 verloren meer dan 700.000 mensen in Europa hun huis of liepen het risico hun huis te verliezen.

Nationale rechtbanken bepalen uiteindelijk of een uitzetting rechtvaardig is. Het recht op huisvesting, zoals vastgelegd in het internationale en Europese recht, vereist echter vaak meer bescherming van de machts- en bezitlozen dan de nationale wetten voorschrijven.

De financiële crisis heeft geleid tot een enorme hoeveelheid jurisprudentie (juridische *big data*). De combinatie van het ontwikkelde, maar onderbestudeerde internationale recht op huisvesting en deze enorme hoeveelheden nationale gegevens biedt een unieke kans om de interactie tussen internationaal recht en nationaal recht te onderzoeken.

Het is onmogelijk om alle vonnissen handmatig te analyseren. Daarom gebruikt EVICT een datagedreven aanpak die uniek is in de juridische discipline. Met behulp van *machine learning* zal EVICT voorspellers voor beslissingen van rechtbanken identificeren, en uitleggen hoe deze voorspellers het recht op huisvesting kunnen weerspiegelen. Op deze aanpak wordt al lang aangedrongen, maar deze is tot dusver nog zelden toegepast. Indien deze aanpak succesvol is, zou deze kunnen worden gebruikt in toekomstige onderzoeksprojecten op andere gebieden van het recht.

Binnen dit speerpunt zijn in korte tijd talrijke **peer reviewed artikelen in vooraanstaande internationale tijdschriften** gepubliceerd, zoals prof. Charlotte Pavillon e.a., ‘*Measuring Transparency in Consumer Contracts: The Usefulness of Readability Formulas Empirically Assessed*’ en prof. Aurelia Colombi Ciacchi, ‘The Direct Horizontal Effect of EU Fundamental Rights’, in de *European Constitutional Law Review* (15) 2019.

Ook zijn al meerdere **onderzoekssubsidies** en prijzen verworven, waaronder prof. Björn Hoops’ Marie Skłodowska-Curie Actions grant; de NWO RAAK-mbk grant voor het project "[Coöperatief in balans: Innovatieve duurzame energiediensten](#)" (Lea Diestelmeier mede-aanvrager), 2021 en de Wierenga-Rengerink prijs voor Arpi Karapetian’s proefschrift (2019).

REPP-onderzoek is ten slotte zichtbaar in en stimuleert **maatschappelijke debatten** met rechters, notarissen, advocatenkantoren en andere belanghebbenden, zoals de Expertmeeting voor het WODC-onderzoek naar onderhoudsverplichtingen in het familierecht ([Alimentatie van nu](#)), de discussie rondom [erfpacht in Amsterdam](#) en de opleiding van rechters binnen EU-project *Fundamental Rights in Court and Regulation* ([FRICoRe](#)). Een voorbeeld van kennisoverdracht naar het brede publiek wordt gevormd door de serie workshops binnen het hierboven genoemde Regieorgaan SIA RAAK-mkb project “Coöperatief in Balans, Innovatieve Duurzame Energiediensten” voor stakeholders in de sector.

A3. Empirical Legal Studies

De faculteit heeft ook een traditie op het gebied van **empirisch-juridisch onderzoek**, het tweede speerpunt. Sinds de jaren '80 hebben veel bestuursrechtjuristen, bestuurskundigen en rechtssociologen van de faculteit succesvolle empirische onderzoeksprojecten uitgevoerd, met name binnen het van origine publiekrechtelijke onderzoeksprogramma [PTPL](#) (*Public Trust and Public Law*), dat bij de laatste onderzoeksvisite ook als ‘zeer goed’ werd beoordeeld.

Naast deze traditie, die wordt voortgezet, heeft er de afgelopen jaren een verbreding van het empirisch onderzoek plaatsgevonden naar andere onderzoeksgroepen. Hierbij gaat het ondermeer om onderzoeksprojecten op het gebied van civilologie, consumentenrecht, landgebruik, openbare orde, emissiehandel en klimaatbeleid, internationale misdrijven, terrorisme en forensische psychiatrie en gezondheidsrecht in internationaal perspectief. De faculteit heeft dan ook een aanzienlijk *track record* wat betreft Empirical Legal Studies. Reden om ook hier financiering te krijgen uit de sectorplangelden - eveneens in totaal ruim 1,5 miljoen euro - om een tweede vernieuwende onderzoekslijn op te zetten: **Empirical Legal Studies (hierna te noemen: [ELS](#))**.

Centraal bij ELS staat het ontwikkelen van een *jurisprudence of consequences* (**de ontwikkeling van een nieuwe rechtswetenschap waarin de effecten van het recht centraal staan**). Daarbij is het de ambitie van de faculteit om empirisch-juridische onderzoeksmethoden een integraal onderdeel te laten worden van de toolkit van alle onderzoekers aan de faculteit.

Het onderzoek voor ELS wordt uitgevoerd binnen het Groningen Centre for Empirical Legal Research (hierna te noemen: [GELR](#)), onder leiding van [prof. Marc Hertogh](#). Het GELR bundelt de empirische expertise, onderzoekt de maatschappelijke gevolgen van wetgeving en juridische procedures en biedt een faculteitsbrede helpdesk voor vragen over empirisch-juridisch onderzoek. Het expertisecentrum is in korte tijd uitgegroeid tot een goed draaiend onderzoekscentrum met een duidelijk (landelijk) profiel. Naast de vanuit het Sectorplan gefinancierde U(H)D en PhD-posities, zijn er nog ruim 25 onderzoekers aan het expertisecentrum verbonden. De man-vrouw verhouding binnen de [onderzoeksgroep](#) is als volgt: 12 van de 26 onderzoekers zijn vrouw, van de acht door het Sectorplan gefinancierde onderzoekers zijn dit er twee.

Het GELR is onderdeel van de Nederlandse Academie voor Empirical Legal Studies ([ELS Academy](#)), gevormd door vijf Nederlandse rechtenfaculteiten die deelnemen aan het speerpunt ELS. De Academie organiseert in het najaar van 2022 een internationale conferentie, richt de European Society of Empirical Legal Studies op en lanceert het European Journal of Empirical Legal Studies.

Resultaten 2019-2021

In het verleden was empirisch-juridisch onderzoek veelal beperkt tot een klein aantal onderzoeksgroepen en individuele onderzoekers. Al twee jaar na het oprichten van de onderzoeksgroep ELS is er sprake van een verdere uitbreiding, verbreding en verdieping van dit type onderzoek binnen alle onderzoeksprogramma’s van de faculteit. Empirisch-juridisch onderzoek wordt daarmee **steeds meer een integraal onderdeel van het juridisch onderzoek**. ELS heeft tevens bijgedragen aan een belangrijke methodologische vernieuwing van het juridisch onderzoek in Groningen. Naast

traditioneel dogmatisch onderzoek (waarin de nadruk ligt op de bestudering van wetgeving en jurisprudentie), maken ook steeds meer juristen gebruik van empirische onderzoeksmethoden (zoals enquêtes, interviews, observaties en statistische analyses van rechterlijke uitspraken). Als gevolg van deze inhoudelijke en methodologische vernieuwing van het juridisch onderzoek zijn juristen beter in staat om wetenschappelijke en maatschappelijke vragen over de effecten van het recht te beantwoorden. Een goed voorbeeld vormt het NWO-project CITIZENS-LAW van [prof. Marc Hertogh](#).

Towards a New Approach to Strengthen the Rule of Law in Europe: Incorporating EU Citizens' Perceptions of Law

Het project *Towards a New Approach to Strengthen the Rule of Law in Europe: Incorporating EU Citizens' Perceptions of Law* (hierna te noemen: [CITIZENS-LAW](#)) richt zich op de maatschappelijke fundamenteën van de rechtsstaat. Recente ontwikkelingen in Hongarije en Polen hebben geleid tot een crisis van de rechtsstaat in de Europese Unie. Tot nu is deze crisis vooral vanuit een juridisch-dogmatisch perspectief bestudeerd en richt de aandacht zich met name op mogelijke juridische en financiële sancties voor de betrokken landen. Dit heeft echter nog niet het gewenste resultaat opgeleverd. Het project CITIZENS-LAW richt zich daarom niet op de juridische, maar op de maatschappelijke fundamenteën van de rechtsstaat. Kennen mensen het recht, erkennen ze het recht en gebruiken ze het recht? Om dit te onderzoeken, analyseert het project de maatschappelijke opvattingen over het recht in Nederland, Hongarije en Denemarken. Deze onderzoeksresultaten worden vervolgens vertaald in een nieuwe 'governance toolkit' om de rechtsstaat in Europa te versterken. Dit project is vernieuwend omdat hierin voor het eerst het burgerperspectief centraal staat en hierbij gebruik gemaakt wordt van innovatieve kwantitatieve en kwalitatieve methoden van empirisch-juridisch onderzoek.

Binnen dit speerpunt zijn in korte periode ook talrijke **peer reviewed boeken en artikelen** gepubliceerd, zoals Marc Hertogh, Richard Kirkham, Robert Thomas & Joe Tomlinson (eds.) *The Oxford Handbook of Administrative Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2021; Michiel van der Wolf. et al. 'Dealing with Dangerous Offenders in Europe. A Comparative Study of Provisions in England and Wales, Germany, the Netherlands, Poland and Sweden.' *Criminal Law Forum* 32 (2021), pp. 181-245; en Bert Marseille et al. (red.) *Nederlandse Encyclopedie Empirical Legal Studies*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2020.

Ook zijn er meerdere **onderzoekssubsidies en prijzen** verworven, waaronder genoemde NWO Open Competitie subsidie voor het project CITIZENS-LAW van prof. Marc Hertogh en voor dr. Marc Wever de VAR-Lex Michiels prijs voor het beste proefschrift (2021).

ELS-onderzoekers dragen bij aan **kennisoverdracht naar het brede publiek** met bijvoorbeeld het [openbare rapport](#) van de Adviescommissie praktische rechtsbescherming in belastingzaken en de [podcast](#) voor een breed publiek en zijn ten slotte ook zeer zichtbaar in belangrijke maatschappelijke debatten over bijvoorbeeld de toeslagenaffaire, fraude in de sociale zekerheid, de menselijke maat in de uitvoeringspraktijk, de energietransitie, de gaswinning in Groningen en TBS.